

for mennesker | for jorden | for fremtiden

Photo credit: farm sanctuary

Brudte fødevarekæder

Hvorfor europæiske landbrugs- og fødevarer systemer skal ændres

Indhold

- 3** Globale udfordringer
- 3** Svigtende europæisk politik
- 4** Landbrug uden landmænd
- 4** Adgang til ressourcer og udnyttelse af fælles goder
- 5** Monopoler og kontrol af fødevarekæden
- 5** EU's rolle i det globale fødevarer system
- 6** Overforbrug, usunde og ubæredygtige kostvaner
- 7** Erhvervslivets magt over forskning og landbrugsstøtte
- 7** Den nye "Bioøkonomi"
- 8** Gentænkning af vores fødevarer system

Marts 2014

Denne udgivelse er blevet til med finansiell støtte fra Europa-Kommissionen. Friends of the Earth Europe er alene ansvarlig for rapportens indhold, og indholdet kan under ingen omstændigheder betragtes som Europa Kommissionens holdninger.

Globale udfordringer

Fundamentale forandringer af landbrugs- og fødevarer-systemet er nødvendige for at imødekomme en række store globale udfordringer. Vedvarende sult og voksende ulighed, underernæring og stort spild, såvel som klimaforandringer og kollaps af biodiversitet indikerer, at måden vi administrerer ressourcer og producerer mad på, ikke er god og langt fra bæredygtig.ⁱ

En af de største udfordringer i det 21. århundrede er at forandre fødevarer- og landbrugssystemet. Der er voksende efterspørgsel på landbrugets ressourcer; mad, foder, brændstof, fibre og råstoffer. Det skyldes politiske forhold, stigende interesse fra erhvervslivet, befolkningstilvækst og ændrede kostvaner. Samtidig er de eksisterende ressourcer aftagende eller truet af urbanisering og klimaforandringer, hvilket også truer livet i landdistrikterne. De mennesker, som skal dyrke vores mad i fremtiden, trues af u hensigtsmæssige og uretfærdige tilskud, markedsspekulation, *land grabbing* og dårlige politiske beslutninger.

En ottendedel af klodens befolkning lider under kronisk sultⁱⁱ. Dette skyldes i stor udstrækning ikke mangel på globale fødevarerforsyninger, men i stedet fattigdom og ulige adgang til ressourcer. Dette fordi det globale fødevarer-system er konstrueret til at profitmaksimere og effektivt producere store mængder råvarer hvoraf en tredjedel spildes, men hverken formår at distribuere mad effektivt eller retfærdigt.^{iii iv}

Dertil kommer, at det globale industrielle fødevarer-system er ansvarligt for mellem 30-50 % af alle menneskeskabte udledninger af drivhusgasser, hvis kunstgødning, arealændringer, fødevarerfremstilling, opbevaring, emballering og transport medregnes.^{v,vi} Fødevarer tilbagelægger længere og længere afstande mellem produktion og konsumering, og som resultat heraf opstår mange økologiske og sociale omkostninger langt fra det sted, fødevarerne faktisk forbruges.^{vii}

At overvinde sult og levere tiltrækkelig mad og andre ressourcer i en tid med stigende uforudsigelige klimaforhold uden at skade de økosystemer, vi alle er afhængige af, skal være grundlaget for politiske ændringer i de kommende årtier. Teknologier, som afgrøder med stort afkast, kemikalier og mekanisering, har primært gavnet de bedre stillede, inklusiv store virksomheder, fremfor de mest sårbare. Den økologiske konsekvens af industrielt landbrug er allerede for stor til at blive ignoreret og forventes at stige yderligere.^{viii} Der er et åbenlyst behov for grundlæggende forandring. I stedet for den konventionelle, monokulturelle, industrielle tilgang, som er afhængig af eksterne inputs, skal vi udvikle modeller for bæredygtige, regenerative landbrug, forbedre produktiviteten i små landbrug og udfordre erhvervslivets magt i fødevarer- og landbrugssystemet.^{ix}

Svigtende europæisk politik

Inden for de sidste hundrede år er de europæiske landskaber blevet forandret i takt med, at jorden i stigende grad anvendes til landbrug. Samtidig er byer og infrastruktur vokset, hvilket resulterer i fragmentering og tab af naturlige og semi-naturlige habitater, såvel som biodiversitet^x. EU's fælles landbrugspolitik (Common Agricultural Policy (CAP)), som skulle øge produktiviteten inden for landbrug og garantere fødevarer-sikkerheden, har forværret de miljømæssige konsekvenser af intensiv landbrugsproduktion. Dette har haft konsekvenser for vand, land, fauna og flora - også uden for EU. Dumping af europæiske landbrugsprodukter (når produktionsoverskud sælges på oversøiske markeder under markedspris) har tvunget landmænd og lokale fødevarerproducenter ud af markedet.^{xi}

Landbrug uden landmænd

De nuværende politikker og støtten til det agroindustrielle landbrug er direkte årsag til den igangværende ødelæggelse af tusindvis af små landbrug i Europa, såvel som til udnyttelsen af landarbejdere og i særlig grad migrerende arbejdstagere. Tre millioner landbrug, omkring 20 %, er gået tabt i Europa i løbet af de sidste otte år, de fleste af dem små landbrug.^{xiii} Mellem 2000 og 2012 gik 4.8 millioner fuldtidsjob tabt i europæisk landbrug. I 2010 var der kun 12 millioner landbrug i EU, der beskæftigede 10 millioner mennesker, hvilket kun udgjorde 5 % af den totale beskæftigelse i EU.^{xiii}

Det nuværende system har ført til en dramatisk tilbagegang i livs- og arbejdsbetingelser for bønder og landmænd, landarbejdere og dem, der arbejder i fødevarersektoren. Bønder og små landmænd, som har begrænset magt og indflydelse, er meget sårbare over for dårlige arbejdsbetingelser, dalende indkomster og udhulingen af det sociale sikkerhedsnet.^{xiv} Den yngre generation fravælger i stigende grad landbrugssektoren som beskæftigelsesmulighed, hvilket har resulteret i den stigende aldersprofil blandt europæiske landmænd og et voksende problem med mangel på arbejdskraft i landbruget. I 2010 var kun én ud af tre i landbrugssektoren under 40 år.^{xv}

I modsætning hertil har økologisk landbrug vist sig at skabe mere beskæftigelse i landområderne.^{xvi,xvii} De 186.000 økologiske landbrug i Europa, der udgør 5,4 % af det totale landbrugsareal, forvaltes generelt af yngre landmænd. I alt er der 270.000 økologiske producenter og fødevarerforarbejdere^{xviii}, men disse tal inkluderer ikke mange af de agroøkologiske initiativer, som eksisterer uden for den officielle økologiske certifikationsordning.

Forvaltning af landbrug og landbrugsarealer er vigtige opgaver for samfundet, hvilket inkluderer levering af økosystemtjenester og fælles, offentlige goder, såvel som at levere fødevarer. Den europæiske model for multifunktionelt, bæredygtigt landbrug kan hjælpe med at adressere de udfordringer, vi står overfor^{xix}. Selvom det er truet, er europæisk familielandbrug stadig i live. Omkring 92 % af alle, der arbejder i europæiske landbrug er små jordejere eller familielandbrug. Det gennemsnitlige europæiske landbrug beskæftiger to personer og familielandbrug er stadig dominerende i de fleste lande.^{xx}

Adgang til ressourcer og udnyttelse af fælles goder

Selvom landbruget strækker sig over omkring halvdelen af EU's areal^{xxi}, kan det være meget svært for nye landmænd at få jord eller for små landbrug at forblive økonomisk rentable. Urimelig støtte har sammen med ustabile, forudindtagede markedsbetingelser og stigende kontrol fra erhvervslivet betydet, at det ikke er rentabelt for mange små landmænd at beholde landbruget i familien, grundet dets størrelse, prisen på land og gæld. I Øst- og Centraleuropa har billigt land og et åbent marked ført til at europæiske virksomheder køber store arealer til industrielle landbrugsprojekter.^{xxii}

Men land er ikke den eneste ressource, som har landbrugsindustriens interesse. Naturlige ressourcer herunder frø, husdyr, skov og vand er blevet privatiserede eller kommercialiserede, med efterfølgende stigende økonomisk spekulation inden for disse markeder. Dette efterlader lille råderum til redistribueringen af de naturlige ressourcer og fælles goder gennem demokratiske processer.

Gennem privatisering bliver kontrollen med naturlige ressourcer som vand overført fra den lokale sfære til det finansielle marked, som er tilfældet med det spirende "globale vandmarked"^{xxiii}. Selvom FN anerkender vand som en menneskerettighed, står Europa over for et nyt fremstød for privatisering af vand, drevet af nedskæringspolitik^{xxiv}. Vand bør ikke behandles som enhver anden handelsvare, det er livets udgangspunkt og centralt for at dyrke og producere mad^{xxv}. At vedligeholde

og styrke en fællesskabsorienteret vandforvaltning er et afgørende aspekt af at ændre vores fødevarer-system.^{xxvi}

Det europæiske marked for frø bliver i stigende grad monopoliseret. Fra at bestå hovedsageligt af små, familieejede firmaer for 40 år siden, er sektoren nu domineret af et lille antal multinationale virksomheder. Dette betyder, at færre og færre landmænd er i stand til at gemme og genplante deres egne frø, at offentlig og privat forskning orienteres mod de mest profitskabende sorter, og at diversiteten af frø mindskes^{xxvii}. Det europæiske frømarked er det tredje største frømarked i verden med en værdi på omkring syv milliarder euro. Det er et indbringende foretagende da kun fem virksomheder står for 50 % af markedet. Erhvervslivets indflydelse er endnu større for en lang række vigtige afgrøder. De fem største leverandører af majsfrø står for 75 % af majs markedet. Fire virksomheder står for 86 % af markedet for sukkerroefrø, og fem virksomheder står for 95 % af salget af grønsagsfrø, hvoraf Monsanto alene står for 24 %^{xxviii}. Mens industrien fører juridiske kampe for at opnå yderligere kontrol med globale frøforsyninger, er der en voksende bevismængde, som viser, at forskelligartede landbrugsfrø og agroøkologi er essentielt for produktionen af sund mad samt imødekommer miljø- og klimakonsekvenser, fordi det er en mere modstandsdygtig landbrugsmodel.^{xxix}

Monopoler og kontrol af fødevarekæden

Forbrugsrelaterede omkostninger til fødevarer går hovedsagligt til mellemmand, erhvervsdrivende og detailhandlere frem for landmænd. Liberaliseringen af landbrugsmarkeder over de sidste 20 år har ledt til at alle led i kæden – fra frøsalg til supermarkeder, grossister og distribuering – domineres af de største aktører. Resultatet er næsten fuldstændig vertikal integration i fødevarekæden, som giver plads til, at de dominerende aktører kan kontrollere både priser ved gårdport og på supermarkedshylder. Kun 10 detailkæder står for 40 % af den europæiske fødevareforsyning.^{xxx} I Østrig står tre supermarkeder for 82 %; i Tyskland står fire aktører for 85 % af markedet; i Finland står tre supermarkeder for 88 %; i Portugal står tre virksomheder for 90 %; 76 % af fødevaremarkedet i Storbritanniens kontrolleres af fire virksomheder, og i Spanien står fem supermarkeder for 70 %.^{xxxi}

En voksende bevismængde viser, at et system baseret på lokale markeder og korte forsyningskæder skaber dobbelt så mange arbejdspladser som supermarkedsmodellen.^{xxxii} Korte forsyningskæder kan også øge landmænds indkomst, skabe større selvstændighed for landmænd, styrke lokale økonomier ved at bevare små virksomheder, reducere CO₂-udledningen fra distribueringen af fødevarer, give potentielt flere mennesker adgang til sund mad, og øge levedygtigheden og livskvaliteten i landområder.^{xxxiii, xxxiv}

EU's rolle i det globale fødevarer-system

Europa er en stor aktør i det globale fødevarer-system, både når det kommer til fødevarerproduktion og -forbrug, og også med hensyn til den politiske beslutningsproces. EU er den største globale importør af fødevarer, men eksporterer også en stigende mængde. EU er skiftet fra at være nettoimportør, med et underskud på 2,5 € milliarder i 2009, til at være nettoeksportør, med et overskud på 7 milliarder euro i 2011. Det betyder ikke, at EU er selvforsynende, da næsten halvdelen af al landbrugsimport er råvarer (som fx sojafoder) og blandingsprodukter.^{xxxv} Det betyder til gengæld, at EU's forbrug har indflydelse på andre regioners fødevarer-sikkerhed og suverænitet. Omkring 40 % af det landbrugsland, der er nødvendigt for at tilfredsstille efterspørgslen på produkter i Europa ligger i andre dele af verden.^{xxxvi}

Inden for de sidste 50 år har CAP og prioriteringen af politikker, som promoverer international handel frem for at levere sund, sikker og bæredygtig mad i Europa, resulteret i stor ubalance for europæisk produktion og priser. Grundet Europas vigtige rolle i den globale handel inden for landbrugsprodukter

har CAP også haft indflydelse på den globale produktion og priser. EU har spillet en afgørende rolle i at etablere globale handelsaftaler gennem WTO og har aktivt forsøgt at promovere åbne markeder for landbrugsprodukter, herunder fødevarer, i udviklingslande gennem bilaterale frihandelsaftaler. Den transatlantiske frihandelsaftale (TTIP) mellem EU og USA, der i øjeblikket forhandles bag lukkede døre, vil sandsynligvis forværre situationen.^{xxxvii} Selvom der er klare beviser på, at deregulering og liberalisering af markeder har ledt til direkte fødevarerensikkerhed, stigende fødevarerpriser og ustabile leverancer,^{xxxviii} og at små landmænd er taberne i de fleste liberaliseringsscenerier.^{xxxix}

Denne uligevægtige handel favoriserer højtforbrugende, energiintensivt landbrug, hvilket i øjeblikket ikke bliver stillet til ansvar for de miljø- og samfundsmæssige konsekvenser som denne ubæredygtige produktionsform medfører.^{xl} Denne uligevægt har begrænset enhver betydelig ændring i retning af et mere bæredygtigt landbrug og fødevarerensikkerhed.

Europa er også involveret i fødevarerenspekulation og *land grabbing*. Europæisk baserede private, finansielle institutioner, banker, pensionsfonde og forsikringsselskaber handler og investerer i råvarer og derivater, herunder investeringer i jordopkøb. Udsving i fødevarerpriserne er globalt set et alvorligt problem for mindre bemidlede husstande. Men de hurtige prissving har også indflydelse på mindre bemidlede landmænd, i det landbrugenens levedygtighed trues og gør det sværere for dem at vedholde en fast indkomst.^{xli}

Overforbrug, usunde og ubæredygtige kostvaner

Europas fødevarerforarbejdningsindustri, som har haft gavn af subsidierede fødevarer gennem CAP, har i høj grad promoveret billige forarbejdede fødevarer ofte med et højt salt-, sukker- og fedtindhold. Dette, kombineret med de subsidierede industrielle kød- og mælkeprodukter der er tilgængelige i Europa, har bidraget til Europas stigende usunde kostvaner, som nu er stærkt afhængige af globalt producerede råvarer til lavpris og lokalt forarbejdede varer.^{xlii} Som resultat heraf er hjertekarsygdomme en af de mest almindelige dødsårsager; med usunde kostvaner som en af hovedårsagerne.^{xliii}

Den voksende efterspørgsel på kød- og mælkeprodukter i de sidste årtier har øget konkurrencen om land og presset korn- og foderpriserne. Det kræver 4.5 plantebaserede kalorier at producere én kalories værdi i æg eller mælk og ni plantebaserede kalorier at producere én kalorie i form af okse- eller lammekød.^{xliiv} Europas kødindustri er stærkt afhængig af importeret dyrefoder, særligt proteinfoder. Fordi EU ikke har beskyttet sin produktion af foderprotein, anvender landbruget i Europa i stigende grad importeret dyrefoder, dyrket hovedsageligt i enorme monokulturer i USA og Sydamerika. Dette har bidraget til betydelige problemer med skovrydning, tab af habitater, fordrivelse af lokalsamfund, og stigende brug af genmodificeret soja til at producere billigt kød til det europæiske marked. I dag dyrker EU kun 20 % af det planteproteinfoder, som bruges.^{xlv}

Produktionen og forbruget af kød og mælkeprodukter i Europa er i dyb ubalance set fra et globalt synspunkt. FN's miljøprogram estimerer at tabet af kalorier, som kommer af at fodre dyr med korn i stedet for at bruge kornet direkte som fødevarer, ville kunne brødføde mere end 3.5 milliarder mennesker om året. En reduktion af kødforbruget i den industrialiserede lande til niveauet i år 2000 på 37.4 kg pr. indbygger pr. år i 2050 vil frigive 400 millioner tons korn pr. år. Dette ville være nok til at indfri det årlige kaloriebehov for 1,2 milliarder mennesker.^{xlvi}

Afhængigheden af kemikalier til produktionen af dyrefoder bidrager også til miljø- og helbredsproblemer, som er af stigende karakter.^{xlvii}

Erhvervslivets magt over forskning og landbrugsstøtte

Offentlige investeringer i landbruget og forskning styres i stigende grad af erhvervslivets interesser. På internationalt niveau ses dette ved stigende indflydelse fra virksomheder over de nationale regerings holdninger og i tildeling af fonde til forskning; hvor repræsentanter fra erhvervslivet dominerer visse FN-diskussionsfora og FN-organer; FN ansatte flytter frem og tilbage fra den private sektor; og FN-kontorer er i stigende grad blevet afhængige af finansiering fra den private sektor.^{xlviii}

En lignende tendens kan også ses på europæisk plan, hvor landbrugsindustrien sikrer sig at deres fremtidsvision for landbruget dominerer, til trods for voksende beviser på at deres nuværende tilgang mislykkes.^{xlix} Dominansen af erhvervslivets forskningsagenda blokerer effektivt for billigere investeringer og sikrere alternativer. På nationalt niveau er nogle regeringer blevet blændet af erhvervslivets interesser. Regeringen i Storbritannien har brugt 30 gange mere på forskning inden for agrobioteknologi end inden for økologisk landbrug i 2006-2007.¹ I Spanien er der investeret 60 gange det beløb, der er investeret i økologisk landbrug, i genmodificerede afgrøder i 2008.^{li}

Hvis Europa vil sikre sin fødevarer sikkerhed og vedligeholde eksistensgrundlaget i fødevarer- og landbrugssektoren såvel som beskytte klima, biodiversitet og vandressourcer, så skal offentlige midler omdirigeres. Politikker skal fokusere på at levere fødevarer på en gennemskuelig og effektiv måde, der kommer hele samfundet til gode.^{lii} Offentlig støtte burde blive brugt til at imødegå miljø- og sociale mål og burde målrettes viden inden for landbrug, videnskab og teknologi^{liii} gennem en bottom-up tilgang, hvor man bruger og bygger på lokales viden, behov og forhåbninger og trækker på oprindelige naturlige ressourcer. Det offentlige burde spille en meget større rolle i beslutningerne om, hvordan vi dyrker og producerer vores mad.^{liv}

Den nye "Bioøkonomi"

Over hele verden er virksomheds- og regeringsstrategier, som adresserer fødevarerkrise, klimaforandringer, energi, teknologi og syntetiske materialer sammenfaldende i forhold til brugen af biomasse. Biomasse er levende materiale, som jorden producerer: træer, buske, græs, alger, korn, mikroorganismer, osv. Indtil nu har mennesker kun brugt en fjerdedel (24 %) af landbaseret biomasse til basale behov og industriel produktion.^{lv}

Teknologiske forandringer særligt inden for nanoteknologi og syntetisk biologi gør det muligt at erstatte fossile brændstoffer med biomasse til produktionen af en lang række "bio-baserede" produkter som plastik, kemikalier og medicin. Bioøkonomien er ekstremt attraktiv for nogle af de største og mest indflydelsesrige globale virksomheder, herunder virksomheder der arbejder med fossile brændstoffer, som allerede har investeret meget i agrobændstoffer. Væksten i bioøkonomien kan betyde en stigende markedsgørelse af økosystemer og naturlige processer ved at sætte pris på naturen og vores fælles ressourcer. Mange af disse bioressourcer findes i det globale syd.^{lvi} Inden for landbruget ses den nye bioøkonomi i form af genteknologi. Produkterne, som skabes af disse teknologier, er beskyttet af patenter, regler om intellektuel ejendomsret, hvilket fører til stigende kontrol over markedet til fordel for de virksomheder, der ejer disse patenter.

Planetens kapacitet til at producere biomasse er begrænset. En stigende efterspørgsel på jord fører allerede til ødelæggelse af skove og biodiversitet, hvilket resulterer i eskalerende sult og stridigheder over land. Uden at reducere det globale forbrug og efterspørgsel på energi og ressourcer, vil alene omfanget af den biomasse, der ville være nødvendig for at imødegå efterspørgslen i en global bioøkonomi alvorligt forværre ovenstående problemer.^{lvii} Der er alvorlig fare for at en industriel bioøkonomi vil føre til en stor ændring i erhvervslivets kontrol over land, naturlige ressourcer og landdistrikternes økonomi, ved at marginalisere fødevarerproduktion og intensivere produktionen.

Gentænkning af vores fødevarer system

Vi bliver nødt til drastisk at forandre den måde, vi forvalter naturlige ressourcer og producerer, forarbejder, handler og forbruger fødevarer i Europa. Det nuværende system er urimeligt over for landmænd, forbrugere, miljøet og resten af verden. Den dominerende europæiske produktionsmodel kontrolleres af erhvervslivets interesser og er baseret på magtkoncentration, monokulturer, patenterede afgrøder samt husdyr, pesticider og kunstgødning. Det er et system gennemsyret af ineffektiv regulering og urimelig lovgivning (CAP, handel, landdistriktsudvikling, energi, helbreds-og sikkerhedsregler), som prioriterer produktionen af industrielle råvarer på globalt plan fremfor at levere sikker mad med økologiske krav der imødekommer lokale behov.

“Regeringer og interessenter skal gentænke det eksisterende fødevarer system, som hverken er socialt eller miljømæssigt bæredygtigt. Det nuværende system har ført til omfattende sult, underernæring og overvægt. Det nedbryder naturlige ressourcer og accelererer klimaforandringer. Derfor har vi en pligt til at revidere vores fortidige valg”

Olivier de Schutter, FN's særlige rapportør for retten til mad

Fodnoter

i International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (IAASTD), 2009. Summary for Decision Makers of the Global Report.

ii FAO, 2013. The State of Food Insecurity in the World. The Multiple Dimensions of Food Security.
<http://www.fao.org/docrep/018/i3434e/i3434e00.htm>

iii De Schutter, Olivier (2010). Report Submitted by the Special Rapporteur on the right to food. Human Rights Council, Sixteenth session. United Nations General Assembly; and De Schutter, Olivier, 2014. Final report: The Transformative Potential of the Right to Food. Report of the Special Rapporteur on the Right to Food. Human Rights Council. Twenty-fifth session. United Nations General Assembly. http://www.srfood.org/images/stories/pdf/officialreports/20140310_finalreport_en.pdf

iv FAO, 2011. Global Food Losses and Food Waste. <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e00.pdf>

v Vermeulen, S. J., Campbell, B. M. & Ingram, J. S. I., 2012. Climate Change and Food Systems. Annual Review of Environment and Resources 37, 195–222. <http://www.annualreviews.org/eprint/EBIXM7sNxrBJyRYgki/full/10.1146/annurev-environ-020411-130608>

vi Grain, 2011b. Food Safety for whom? Corporate wealth vs. people's health. Available at <http://www.grain.org/article/entries/4230-%20foodsafety-for-whom-corporate-wealth-versus-%20people-s-healtht>.

vii See iii

viii See i

ix See ii

x European Environment Agency (EEA), 2010. 10 Messages for 2010 Agricultural Ecosystems.

xi Friends of the Earth Europe, 2010. A New Food and Agriculture Policy for the European Union. Position Paper on the 2013 Reform of

the Common Agricultural Policy.

xii European Coordination Via Campesina, 2011. Small farms and short supply chains in the European Union. Position paper. <http://www.ecoruralis.ro/storage/files/Documente/20%20avril%20EN%20PF.PDF>

xiii European Commission, 2013a. EU Agricultural Economic Briefs. How many people work in agriculture in the European Union? An answer based on Eurostat data sources. No 8, July 2013 http://ec.europa.eu/agriculture/rural-area-economics/briefs/pdf/08_en.pdf

xiv Nyeleni Europe, 2011. European Forum for Food Sovereignty, Synthesis Report and Action Plan.

xv See xv

xvi Soil Association, 2006. Organics Work. Providing more jobs through organic farming and local food supply. <http://www.soilassociation.org/LinkClick.aspx?fileticket=60CVIT1Nw0U%3D&tabid=387>

xvii Jones, P. & Crane, R., 2009. England and Wales under organic agriculture: how much food could be produced? Center for Agricultural Strategy, University of Reading, United Kingdom. <http://www.fcrn.org.uk/research-library/agriculture/organic/england-and-wales-under-organic-agriculture-how-much-food-could-be-produced>

xviii European Commission D.G. Agriculture and Rural Development, 2013b. Facts and Figures on Organic Agriculture in the European Union.

xix See xix

xx European Commission, 2013

xxi See xix

xxii Transnational Institute, 2013. Land concentration, Land Grabbing and People's Struggles in Europe Published for European Coordination Via Campesina and Hands off the Land Network. http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/land_in_europe-jun2013.pdf

xxiii Friends of the Earth International, 2013. Economic Drivers of Water Financialization. <http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2013/Economic%20drivers%20of%20water%20financialization.pdf/view>

xxiv European Federation of Public Service Unions (EPSU), Water is a Human Right, Blue Planet Project and Food and Water Europe, 2012. Our Right to Water. Case Studies on Austerity and Privatization in Europe. <http://documents.foodandwaterwatch.org/doc/RTWEurope.pdf>

xxv Forum Alternatif Mondial de l'Eau, 2012. Declaration of the Participants at the Alternative World Water Forum in Marseille. <http://www.fame2012.org/files/declaration-finale-en.pdf>

xxvi See 25

xxvii Howard, Philip H. 2009. "Visualizing Consolidation in the Global Seed Industry: 1996–2008." *Sustainability* 1, no. 4: 1266–1287. <http://www.mdpi.com/2071-1050/1/4/1266>

xxviii Mammana, Ivan, 2014. Concentration of Market Power in the EU Seed Market. http://greens-efa-service.eu/concentration_of_market_power_in_EU_seed_market/files/assets/common/downloads/Seeds%20Study.pdf

xxix La Vía Campesina, 2013. Our Seeds, our Future. Notebook N°6 <http://viacampesina.org/downloads/pdf/en/EN-notebook6.pdf>

xxx Boussard Jean-Marc & Trouvé Aurélie (ed.), 2010. Proposal for a New European Agriculture and Food Policy that meets the challenges of this Century.

xxxi Consumers International, 2012. The relationship between supermarkets and suppliers: What are the implications for consumers? www.consumersinternational.org/news-and-media/resource-zone/the-relationship-between-supermarkets-and-suppliers-summary/

xxxii New Economics Foundation, 2002. Plugging the Leaks. Making the most of every pound that enters your local economy. http://www.pluggingtheleaks.org/downloads/ptl_handbook.pdf

xxxiii European Network for Rural Development, 2011. The European Agricultural Fund for Rural Development. Examples of Food Projects and European Network for Rural Development, 2012. Local Food and Short Supply Chains. EU Rural Review, N° 12. Summer 2012.

xxxiv Joint Research Centre, 2013

xxxv European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, 2012. Bilateral agricultural trade relations. Main features of EU agricultural trade. http://ec.europa.eu/agriculture/bilateral-relations/eu-trade_en.pdf

xxxvi Friends of the Earth Europe, GLOBAL 2000, SERI, 2013a. Hidden Impacts. How Europe's resource overconsumption promotes global land conflicts. https://www.foeeurope.org/sites/default/files/publications/foee_report_-_hidden_impacts_-_070313.pdf

xxxvii Friends of the Earth Europe, 2013b. Trading away our future? A threat to Europe's democracy and environment, health, and social safeguards. Briefing on the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), October 2013. http://www.foeeurope.org/sites/default/files/foee_briefing_ttip_oct13.pdf

xxxviii Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP), 2013. From Dumping to Volatility: The Lessons of Trade Liberalization for Agriculture. Cometary II. UNCTAD, 2013. Trade and Environment Review 2013. http://www.iatp.org/files/2013UNCTAD_IATP_COMMENTARY.pdf

xxxix International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (IAASTD), 2009b. Summary for Decision Makers of the North America and Europe (NAE) Report.

xl See i

^{xli} Friends of the Earth Europe, 2012. Farming money. How European banks and private finance profit from food speculation and land grabs. https://www.foeeurope.org/sites/default/files/publications/Farming_money_FoEE_Jan2012.pdf

xlii See xiii

xliii World Health Organization, 2013. Cardiovascular diseases (CVDs). Fact sheet N° 317. Updated March 2013. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs317/en/>

xliv See i

xlv See xiii

xlvi United Nations Environment Programme, 2009. The environmental food crisis – The environment's role in averting future food crises. A UNEP Rapid Response Assessment. <http://www.unep-wcmc.org/medialibrary/2010/09/07/51d38855/FoodCrisis.pdf>

xlvii See i

xlviii Friends of the Earth International, 2012. Reclaim the UN from Corporate Capture. <http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2012/reclaim-the-un-from-corporate-capture/view>

xlix Corporate Europe Observatory, 2012. Agribusiness CAPturing EU research money? Industrial Farming Lobby Fights Shift to More Sustainable Agriculture. http://corporateeurope.org/sites/default/files/publications/capturing_research_funds.pdf

l Friends of the Earth England, Wales and Northern Ireland, 2007. Planting Prejudice. How UK Government Support for GM Crops Undermines Sustainable Farming Policies. http://www.foe.co.uk/sites/default/files/downloads/jobs_report_summary.pdf

li Amigos de la Tierra España, 2010. Modelos de Agricultura en Tiempos de Crisis. <http://www.tierra.org/spip/IMG/pdf/modelosdeagricultura-1.pdf>

lii See xvi

---

liii See i

liv Quist, A., Heinemann, J.A., Myhr, A., Aslaksen, I. & Funtowicz, S. (2013) Hungry for innovation: pathways from GM crops to agroecology. From European Environment Agency (EEA), Late lessons from early warnings: science, precaution, innovation <http://www.eea.europa.eu/publications/late-lessons-2>

Iv ETC group, 2010. The New Biomasters. Synthetic Biology and the Next Assault on Biodiversity and Livelihoods. <http://www.etcgroup.org/content/new-biomasters>

Ivi Global Forest Coalition, 2012. Bio-economy versus Biodiversity. <http://globalforestcoalition.org/wp-content/uploads/2012/04/Bioecono-vs-biodiv-report-with-frontage-FINAL.pdf>

Ivii ETC Group, 2010.